INTELLIGENCE INFO

ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 – 8159, Volumul 1, Numărul 2, Decembrie 2022

Domeniul nuclear – O nouă paradigmă a Relațiilor Internaționale

Alexandru Doni

Pentru a cita acest articol: Done, Alexandru (2022), Domeniul nuclear – O nouă paradigmă a Relațiilor Internaționale, *Intelligence Info*, **1**:2, 121-131, https://www.intelligenceinfo.org/domeniul-nuclear-o-noua-paradigma-a-relatiilor-internationale/

Publicat online: 04.10.2022

Domeniul nuclear – O nouă paradigmă a Relațiilor Internaționale

Alexandru Done

Rezumat

Securitatea internațională a fost afectată încă de la începutul secolului al XX-lea de un nou domeniu care avea să revoluționeze legile războiului. Pe lângă nivelul militar, domeniul nuclear a creat schimbări atât din punct de vedere social, cât și politic, datorită puterii exercitate prin deținerea unui arsenal nuclear, care asigură putere și stabilitate. Evenimentele istorice care au implicat și componenta nucleară au pus în pericol umanitatea, motiv pentru care armelor nucleare li se acordă în continuare o atenție sporită internațională, atât în ceea ce privește legislația, tratatele internaționale, cât și observarea directă a Organizației Națiunilor Unite, prin Agenția Internațională pentru Energie Atomică.

Cuvinte cheie: arme nucleare, război rece, informații, securitate internațională, propagandă, dictatură

Abstract

International security has been affected since the early twentieth century by a new realm that would revolutionize the laws of war. In addition to the military level, the nuclear field has created changes both socially and politically due to the power exercised by having a nuclear arsenal, which provides power and stability. The historical events that also involved the nuclear component have endangered humanity, which is why nuclear weapons are still given increased international attention, both in terms of legislation, international treaties and direct observation of the United Nations Organization, through the International Atomic Energy Agency.

Keywords: nuclear weapons, cold war, intelligence, international security, propaganda, dictatorship

INTELLIGENCE INFO, Vol. 1, Nr. 2, Decembrie 2022, pp. 121-131
ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 - 8159
URL: https://www.intelligenceinfo.org/domeniul-nuclear-o-noua-paradigma-a-relatiilor-internationale/

Înainte de a prezenta evoluția domeniului nuclear în cadrul relațiilor internaționale, este important să înțelegem efectele și directa acțiune a unui arme nucleare. Datele prezentate nu fac rostul unei analize fizico-chimice, având scopul de prezentare a unui cadru general cu privire la armele nucleare. Conform lui Ludovic Păun, fostul Președinte al Societății Naționale de Boli Infecțioase din România, „*Armele nucleare (atomice) cumulează efectul catastrofic instantaneu, maxim în momentul impactului înconjurător care trebuie asociat cu alte două asupra populației: psihologic și medical, ambele de lungă durată, în funcție de componenta radioactivă utilizată*."[1]

Arma nucleară a fost experimentată și uzitată pentru prima dată de către Statele Unite ale Americii în cadrul Proiectului Manhattan. Cu privire la dezvoltare domeniului nuclear în cadrul S.U.A, diplomatului american Henry Kissinger afirma: „*Efortul american în acest sens, cunoscut ca și Proiectul Manhattan, a atras cele mai strălucite minți din S.U.A, Marea Britanie și din diaspora europeană, și a avut câștig de cauză.*."[2] Declanșarea celor 2 bombe atomice - „*Little Man*" și „*Fat man*" la data de 6, respective 9 august 1945 au produs un dezastru natural, care rămâne în memoria societății internaționale ca o zi de doliu pentru omenire.

Conform publicației americane BBC, Numărul înregistrat al morților este „*de aproximativ din cei 350.000 de locuitori ai Hiroshima au fost uciși în explozie și că cel puțin 74.000 de oameni au murit în Nagasaki*."[3] Efectele asupra populației au fost catastrofale: „ *În anii imediaturmători, oraşele au devenit o ţintă a leucemiei. De asemenea, a crescut riscul apariţiei şi altor tcancerul de plămâni şi cancerul de sân*."[4]

Uniunea Sovietică, dorea, la rândul său, să dețină arsenal nuclear. Acțiunile de spionaj ale NKVD – ului vizau primirea informațiilor cu privire la proiectul nuclear american. Uniunea Sovietică va reuși să dezvolte capacitatea nucleară, devenind al doilea stat din lume care deținea arma nucleară. Soții Ethel și Iulius Rosenberg au oferit informații „*cu privire la alcătuirea bombei nucleare. Cu ajutorul informațiilor oferite, Uniunea Sovietică a realizat primul test al armei*

nucleare din datade 29 august 1949.”[5] La data de 19 iunie 1953 au fost executați în cadrul închisorii Sing Sing din New York.

Programul nuclear condus de către sovietici în primă etapă a fost unul de mare amploare. Cu privire la dezvoltarea nucleară primară a Uniunii Sovietice, jurnalistul britanic Martin Sixsmith, corespondent al publicației BBC nota: „*Pentru a accelera cercetările, în 1946 a fost construit un nou laborator de cercetări nucleare, cunoscut sub numele de Arzamas – 16 și amplasat în oralul închis Sarov, la circa 400 de kilometri est de Moscova.. În 1948, primul reactor nuclear sovietic capabil să producă uraniu îmbogățit suficient pentru o bombă a fost terminat în nou construitul oraș Celiabisnk – 40 din munții Ural.*”[6]

Războiul Rece a adus la conflictul dintre cele două superputeri – S.U.A și URSS. Lupta s-a dus atât în zona militară, politică dar și în zona nucleară, fiecare stat dorind să dețină un număr mai mare de focoase nucleare. Un punct de risc maxim pentru omenire a fost reprezentat de Criza Rachetelor din Cuba,din anul 1962. John Fitzgerald Keenedy, dar şi Nikita Hrusciov au jucat un rol esențial – evident asumat pentru a evita un posibil război nuclear.

În cartea de referință pentru domeniul relațiilor internaționale - „*Diplomația*”, Henry Kissinger prezintă acțiunea eșuată a liderului sovietic de a se impune în fața S.U.A, Hrușciov fiind nevoit săse retragă în final: „*Încercând să obțină dintr – o singură lovitură victoria care – l ocolise în ultimiitrei ani, Hrușciov a plasat rachete cu rază medie de acțiune în Cuba. Îndrăznealacu care Kennedy a tratat criza nu numai că l – au forțat pe Hrușciov să retragă rachetele sovietice, dar pe parcursul evenimentelor au reușit să înlăture și restul de credibilitate al diplomației acestuia relative la Berlin*.”[7] Nu trebuie uitată activitatea desfășurată de către spionul militar GRU Oleg Penkosvky, care a murit executat la Moscova pentru ca S.U.A să fie informată cu privire la rachetele din Cuba.

Finalul evenimentului major a scos în prim – plan victoria președintelui american dar și înfrângerea Secretarului General al PCUS, fapt susținut și de către istoricul britanic Simona Sebag Montefiore: „*Kennedy a ieșit din criză cu un capital enorm. Fusese dur, însă nu nesăbuit, și dejuacase cacealmaua lui Hrușciov. Prin contrast, liderul sovietic a fost criticat pentru nesăbuința sa și a ieșit șifonat din criză: în 1964, a fost răsturnat de la putere în urma unui puci organizat la Kremlin și condus de Leonid Brejnev*.”[8]

La nivel international, încă din anul 1957 a fost creată sub tutela Organizației Națiunilor Unite Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică cu scopul de cooperare și asistare a statelor

membre în procesul de formare, dezvoltare și utilizare a tehnologiei nucleare. Tratatul de Neproliferare Nucleară, care a intrat în vigoare la data de 1 iulie 1970 susține respectarea normelor inernaționale reglementate în cadrul Tratatului. Precum: „*Statele posesoare de arme nucleare se angajează să nu transfere arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare şi să nu sprijine, încurajeze sau determine orice stat neposesor de arme nucleare să le producă sau să le obţină pe orice altă cale*.”[9]

Conform site-ului Ministerului Afacerilor Externe, „*Tratatul recunoaştea cele 5 state, membre permanente ale Consiliului de Securitate al ONU, ca state posesoare de arme nucleare: Statele Unite ale Americii, Federaţia Rusă, Marea Britanie, Franţa şi China*.” [10]

Spectrul internațional se aflâ într-o continuă dezvoltare cu privire la susținerea reglementărilor nucleare. Pe lângă statele menționate, în momentul actual, India, Pakistan, dar și Coreea de Nord dețin armanucleară. Domeniul nuclear a devenit cu adevărat un scop exponențial pentru unele state.Dezvoltarea armei nucleare reprezintă un proiect de viitor pentru state precum: Iran sau Arabia Saudită. Israelul este singur actor international cu o tipologie unică – fiind considerat deținătornedeclarat al armei nucleare.

Regimurile dictatoriale ale lui Saddam Hussein și a lui Muammar Gaddafi au adus în prim – plan scenariul înfricoșător de deținere a unei arme nucleare. Atentatele de la 11 septembrie 20011 – au afectat în mod direct pe dictatorul irakian din cauza faptului că administrația americană, carese afla sub conducerea lui George Bush susținea faptul că Saddam Hussein ar fi un susținător al Al Qaeda, implicit a lui Osama bin Laden. Apărea în prim – plan o nouă problem internațională – Ce s – ar întânpla dacă o organizație teroristă precum al Qaeda aldeține arme nucleare? Declarația de presă a președintelui american George Bush Jr. din seara zilei de 11 septembrie 2001 reprezintăși în zilele noastre o direcție clară de acțiune în așa numitul „*Război împotriva Terorismului*”:

„*Astăzi este o zi când toți americanii, de orice statut și ocupație, se unesc în dorința noastră fermă pentr dreptate și pace. America și – a biruit dușmanii și înainte, vom face așa și de data asta. Nimeni dintre noi nu va uita vreodată această zi, dar vom continua să apărăm libertatea și tot ceeace este bun și just în lumea noastră.*”[11]

Însă, conform lui Richard Aldrich, profesor universitar în cadrul Universității Warwick, Agenția Națională de Informații a deținut informații care, la acel moment, nu au dus la o pistă concludentă pentru demararea unei alerte de securitate națională: „*Pe 10 septembrie, NSA interceptase două mesaje din Afghanistan. În unul dintre ele se spunea: Meciul e pe cale să înceapă, iar celălalt conținea propoziția: Mâine e ora zero. Mesajele erau în limba araba și nu au*

fost traduse decât a doua zi după atacuri. Chiar dacă ar fi fost traduse imediat, nu s – ar fi putut acționa pe baza lor. Deși par să facă aluzie la un atac iminent, nu se spune unde,când sau cum se va petrece acesta."[11]

De astfel, Richard Aldrich oferă o informație esențială cu privire la dezvoltarea capacităților nucleare de către dictatorul irakian Saddam Hussein: „*Ani de zile, Marea Britanie insistase asupra faptului că informațiile provenite de la MI5,SIS și GCHQ erau ultrasecrete. Brusc, cabinetul Prim – Ministrului a decis ca materialele care conțineau informații să fie communicate public în două dosare. Primul, emis pe 24 septembrie 2002, susținea că dezvăluie activitatea continua de înarmare nucleară, chimică și biologică a președintelui irakian Saddam Hussein.*"[13]

State precum: Iran, Coreea de Nord sau Pakistan au început să dorească să dețină arma nucleară, creând astfel existența unei amenințări regionale sau globale de securitate. În cazul Iranului, statul Israel a realizat, realizează și va realiza orice îi stă în putință pentru a anula orice încercare de dezvoltare și multiplicare a armelor nucleare sau a dezvoltării uraniului în diverse reactoare.

Iranul a reprezentat o problemă și pentru S.U.A. Conform fostului director al C.I.A dar și N.S.A, Michael Hayden, Iranul avea un sistem de informații bine definit, care era greu de penetrat și eliminat:„*Iranul era un subiect important, iar președintele Bush își pierdea răbdarea în privința asta. El a recunoscut deschis că era aproape imposibil să pătrundem repetat într – o societatea închisă precum Coreea de Nord, dar s – a întrebat de ce nu aveam rezultate mai bune în Iran. Nu i – am putut oferi un răspuns. Iranul era totuși o țintă dificilă. Serviciile sale secrete erau multe, mari și meticuloase. Ministerul Informațiilor și Securității Iranian era echivalentul contrainformațiilor din FBI și maim ult decât atât.*."[12] Spionajul israelian este eficient în procesul de recrutare al oamenilor influenți, în special cei din palierul militar informational, dar și științific. Un exemplu este prezentat de către fostul director al Serviciului Român de Informații, actual Ambasador numit al României în Iordania, George Maior în cazul lui Ali Ashatari: „*Fost director al unei companii specializate în telecomunicații securizate, care furniza echipamente electronice pentru centrele militare, de securitate și apărare din Iran, Ali Ashtari a fost acuzat că,timp de trei ani, a acționat ca agent al Mossad, furnizând informații clasificate referitoare la activitatea instituțiilor cu care intra în contact, între care și Organizația Iraniană pentru EnergieAtomică.*."[13]

Rivalitatea dintre statele Iran și Israel are și o latură nevăzută din prisma faptului că cele mai multe acțiuni desfășurate sunt realizate la nivel de spionaj. Tensiunea este existentă până în zilele noastre. Șerban Filip Cioculescu precizează aceasta informație: „*Mossadul e acuzat că a ucis câțiva experți în energie nucleară prin atentate individuale, că a folosit viruși precum Stuxnet pentru a arunca în aer instalații de cercetare iraniene și în general a recurs la sabotaje fizice sau informatice spre a întârzia programul nuclear Iranian.*”[14]

Vom lua în considerare și opinia Ambasadorului George Maior cu privire la situația statului Iran, având în vedere expertiza deținută prin calitatea de fost Director al SRI dar și prin analiza obiectivă dezvoltată în cadrul lucrărilor realizate: „*Chiar dacă regimul de la Teheran va dobândi arme nucleare, acesta nu le va folosi niciodată în scop de descurajare. Astfel, dacă Teheranul va obține arma nucleară, e lar trebui tratat în mod similar altor state nucleare prn clasica disuadare și nu supus unui tip de strategie bazat pe BMD (Balistic Missile Defense)*.”[15]

Regimurile de la Phenyang și Islamabad doresc să – și dezvolte capacitățile nucleare, fapt pentru care atenția este îndreptată asupra acestora încă de la începutul anilor 2005. Cu privire la Pakistan, putem afirma din informațiile regăsite din spectrul OSINT faptul că se află într – o dezvoltare continua, care poate atrage sancțiuni ale AIEA.

Conform jurnalistului de investigații galez Gordon Thomas, la baza proiectului s – a aflat Abdul Qadeer Khan: „*Ajungea ușor la liderii pakistanezi; politicienii mai neînsemnați îi pronunțau numele cu venerație. Cei care refuzau să facă ce le cerea nu mai aveau ce să caute în preajma sa; fostul prim – ministru Benazir Bhutto a recunoscut că, în timpul mandatului său, nici macăr ei nu i s – a permis să viziteze laboratoarele lui Khan.*.”[16] Cazul Coreei de Nord este unul unic, precum al statului Israel. Un actor competitiv, cu o dinamică agresivă, având la bază dictatura dinastică începută din perioada conducerii lui Kim Ir Sen. Cu o dorință enormă de a cuceri Coreea de Sud, dar și a amenința S.U.A – principalul său competitor, Coreea de Nord se dezvoltă masiv în actuala conducere a lui Kim Jong Un în domeniul înarmării nuclare, reușind să vândă și armament nuclear.

Conform Purtătorului de Cuvânt al Ministerului Apărării din Israel, Michael Bar dar și a omului de televiziune israelian Nissim Mishal, Coreea de Nord a încercat șă își dezvolte parteneriatele politico – nucleare, un exemplu concludent fiind cel cu Syria:„*Strânsa cooperare dintre Syria și Coreea de Nord începuse odată cu vizita din 1990, la Damasc, a președintelui nord – coreean Kim Il – Sung. În timpul ei, la propunerea președintelui sirian Hafez Al – Assad, cele*

două țări semnaseră un acord în domeniul cooperării militare și tehnologice. La funeraliile lui Hafez Al – Assad din iunie 2000, fiul și succesorul lui, Bashar Al – Assad, se întâlnise cu o altă delegație nord – coreeană. Cele două părți discutaseră în secret construirea unei instalații nucleare în Siria. Coreea de Nord urma să contruiască în Syria un reactor nuclear finanțat de către Iran."[17]

Cu privire la situația statului Israel, pot confirma că puterea dar și elementul national contribuie la puterea statală pe care o are Israelul. Palierele politice, militare dar și cele de intelligence sunt constituie din iubitori ai patriei Israelului, care sunt în stare să moară pentru cauza israeliană. Pentru a – mi exprima punctul de vedere în mod complet cu privire la situația nucleară a Israelului, îl voi cita pe jurnalistul de origine evreiască Teșu Solomovici: „*Israelul a semnat la 31 octombrie 1998 o înțelegere cu Statele Unite, care îi asigura o anumită protecție anti – atomică, dar care nu – i asigura o securitate deplină. Israelul nici nu acceptă ca securitatea sa să depindă de alții. Deține mijloace ca s – o poată face singură..*"[18]

Atacul Federației Ruse împotriva Ucrainei aduce în prim – plan armele nucleare, în contextul declarației de presă dintre Emmanuel Macron și Vladimir Putin, unde liderul de la Kremlin a precizat faptul că dacă NATO dorește un război, se poate ajunge la un război nuclear. De asemenea, asedierea centralei nucleare de la Cernobyl dar și zona Privyat, inclusiv ridicarea gradului de alertă nuclear de către Vladimir Putin duce la posibilitatea izbucnirii unui război nuclear.

Ucraina dispune de 4 centrale nucleare, care furnizează o cantitate esențială de energie țării. Conform ultimelor informații, centrala nucleară de la Zaporojia este sub tutela armatei ucrainene, însă reprezintă un punct strategic pentru armata rusă, care curând va dori ocuparea acesteia. Centrala nucleară conține 6 reactoare nucleare. Datorită acestei capacități de dezvoltarea energiei, resursa este importantă pentru statul ucrainean. Armata rusă dorește ocuparea elementelor de logistică militară și nucleară ucrainene cu scopul de a paraliza logistic unitățile militare ucrainene.

Capturarea centralei nucleare de la Cernobîl de către armata rusă reprezintă o acțiune nefondată politic, însă fondată militar, reprezentând un punct strategic important câștigat de către armata rusă. Motivația reprezentanților de la Kremlin, bazată pe dezvoltarea unei bombe radioactive de către Ucraina este o acțiune specifică diplomației ruse, care s-a remarcat prin cinism dar și prin acțiuni rapide și dinamice, care iau prin surprinde statul inamic.

Cele 15 reactoare atomice de pe teritoriul Ucrainei reprezintă puncte strategice în contextul războiului fulger declanșat de către Vladimir Putin. Nu trebuie uitat faptul că Ucraina este cel de-al doilea deținător de generatoare de energie nucleară, după Franța.

Un război dus într-o țară cu centrale atomice în funcțiune reprezintă o premieră în arealul relațiilor internaționale, fapt care face ca AIEA să fie îngrijorată de consecințele pe care le poate avea această conflagrație. Dorința de admitere a Ucrainei în Uniunea Europeană, solidaritatea occidentală realizată ca o ofensă directă împotriva Federației Ruse, dar și sancțiunile de ordin politic, economic si militar nu oferă altă variantă lui Vladimir Putin. Prin urmare, acest război poate fi clasificat ca și un Prim Război Mondial Informatic, având în vedere și acțiunile din zona tehnologică, precum cele realizate de către statele occidentale.

Acțiunile de ordin nuclear (declarative) realizate de către Vladimir Putin reprezintă o vulnerabilitate a situației politico – militare, în care se aflâ Federația Rusă. Rezistența armatei ucrainene în fața tăvălugului militar rusesc reprezintă punctul central pe care liderul de la Kremlin nu l-a luat în seamă. Prin urmare, pierderea stabilității militare din Ucraina pentru Federația Rusă poate conduce la un viitor atac nuclear în contextul în care Ucraina va accede în forurile internaționale. Pierderea de sub control a situației poate duce și la eliminarea din eșalonulprincipal al lui Vladimir Putin. Prin urmare, arma nucleară reprezintă în caz de forță instrumentul de susținere a liderului de la Kremlin, în contextul unui posibil puci intern la Moscova.

În cadrul academic al relațiilor internaționale, mai ales în cadrul Academiilor de Cercetare se dezvoltă subiectul domeniului nuclear cu un caracter viitor – Ce se va întânpla în viitor cu puterea nucleară? Vor apărea noi state care vor deține puterea nucleară? Se vor realiza coaliții nucleare? Există deja? Unde ne îndreptăm?

Consider că la aceste întrebări se caută deja răspunsul, însă la un nivel clasificat din cadrul agențiilor naționale de informații ale statelor lumii. Avansul Coreei de Nord, relațiile sale cu Iranul și Syria, atacul ilegitim al Federației Ruse asupra Ucrainei dar și dorința Iranului de reconstruire în domeniul nuclear pun din nou securitatea sub semnul întrebării la nivel global. Viitorul nuclear este unul plin de teamă, de sete de putere dar și morți a zeci de mii de oameni. Idealismul nu are cum să fie prezent în contextul în care în amenințarea nucleară devine din ce în ce mai prezentă în arealul geopolitic global.

Cu privire la viitorul geopolitic al omenirii, Henry Kissinger afirma: ,,*Nu trebuie să permitem ca armele nucleare să devină arme convenționale. Dacă se va ajunge acolo, ordinea*

internațională va necesita ca marile puteri nucleare să ajungă la un acord asupra neproliferării; astfel, ordinea va fi impusă de calamitățile declanșate de războiul nuclear."[19]

Cu privire la uzitarea armelor nucleare în viitoarele războaie, emeritul istoric Lawrence Freedman, cadru universitar al Universității Kings College afirma: „*Tendința în războiul conventional, pentru Occident cel puțin, consta din ce în ce mai mult în adoptarea unor strategii care să ferească populația civilă nu întotdeaun cu success. Statele Unite și aliații lor vor avea totodată suficentă încredere în puterea lor globală ca să considere armele nucleare ca o rezervă, menită să descurajeze acțiunile externe ale altei puteri nucleare. çările care nu aveau o forță convențională comparabilă cu cea a Statelor Unite vor continua totodată să vadă în armele nucleare o pârghie vitală*."[20]

Consider necesar și esențial ca în partea finală a articolului să atașez concluziile celor 2 titani ai domeniului relațiilor internaționale datorită expertizei politico – militare deținute dar și pentru ca cititorul să dezvolte un orizont bibliografic și academic cît mai vast. Războiul și securitatea internațională devin termini opuși în contextul dezvoltării capacitățiilor nucleare deținute de un grup select de state internaționale, care se află într – o continuă dezvoltare. Nu trebuie să uităm că ideologia realistă ne oferă o viziune reală asupra geopoliticii mondiale. Pe baza acestui aspect, statele trebui să încerce să își balanseze nevoie nucleare dar și dorința de expansiune pentru a salva omenirea. Când se va întâmpla acest lucru? Niciodată!

Note

[1] Ludovic, Păun, *Bioterorismul și Armele Biologice*, Editura Amaltea, București,2003, pp 23 – 24.

[2] Henry, Kissinger, *Ordinea Mondială*, Editura RAO, București,2020, p. 349.

[3] ****Hiroshima and Nagasaki: 75th anniversary of atomic bombings*, în https://www.bbc.com/news/in-pictures53648572, accesat la data de 25.02.2022.

[4] Anamaria, Iosif, *Efectele pe termen lung ale atacului atomic de la Hiroshima şi Nagasaki*, în https://www.descopera.ro/istorie/15822607-efectele-pe-termen-lung-ale-atacului-atomic-de-la-hiroshima-sinagasaki, accesat la data de 24.02.2022.

[5] *** *The Rosenberg Trial,* în https://www.atomicheritage.org/history/rosenberg-trial, accesat la data de 25.02.2022.

[6] Martin, Sixsmith, *Rusia. Un mileniu de istorie*, Editura Humanitas, București, 2016, passim 392 – 394.

[7] Henry, Kissinger, *Diplomația*, Editura ALL, București,2018, p. 515.

[8] Simon – Sebag, Montefiore, *Titani ai Istoriei. Giganții care ne – au modelat lumea*, Editura Litera, București, 2020,p. 585.

[9] ****Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*, în https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text, accesat la data de 28.02.2022.

[10] ****Tratatul de Neproliferare Nucleară*, în https://www.mae.ro/node/2015, accesat la data de 28.02.2021.
[11] Simon – Sebag, Montefiore, Discursuri Care au Schimbat Lumea, Editura TREI, București,2015, p.266.
[11]Richard, Aldrich, *GCHQ. Povestea necenzurată a celei mai secrete agenții de informatii din Marea Britanie*,Editura Meteor Publishing, București,2018, p. 494. [13] *Ibidem*, p.500.
[12] Michael, Hayden, *Pe muchie de cuțit. Serviciile Secrete Americane în Epoca Terorii*, Editura Meteor Publishing,București, 2018, pp 326 – 327.
[13] George, Maior, *Spionii. Cine sunt, ce fac. O incursiune în spionajul contemporan*, Editura RAO, București,2013,p.197.
[14] Șerban – Filip,Cioculescu, *Viitorul nu ia prizonieri. Cum ne putem gestionat Geografia și anxietățile colective?*,Editura RAO, București, 2013, passim 265 – 268.
[15] George, Maior, *Noul Aliat. Regândirea Politicii de Apărare a României la Începutul Secolului XXI*, Editura RAO,
București,2009, p. 167.
[16] Thomas, Gordon, Dușmani Vechi, Amenințări Noi, Editura Corint, București, 2020, p. 175.
[17] Mishal, Nissim, Zohar, Michael – Bar, *Mossad. Istoria Sângeroasa a Spionajului Israelian*, Editura Litera,București, 2019, passim 451 – 460.
[18] Teșu, Șolomovici, *Războaiele Çtiute și Neștiute ale Mossad – ului*, Editura Teșu, București, 2011, p. 85.
[19] Henry, Kissinger, *Ordinea…..,* pp 358 – 359.
[20] Lawrence, Freedman, *Viitorul Războiului*, Editura Litera, București,2019, p. 37

Bibliografie

Surse Bibliografice

1. Aldrich, Richard, GCHQ. *Povestea necenzurată a celei mai secrete agenții deinformatii din Marea Britanie*, Editura Meteor Publishing, București,2018;
2. Cioculescu, Șerban – Filip, *Viitorul nu ia prizonieri. Cum ne putem gestionatGeografia și anxietățile colective?*, Editura RAO, București, 2013;
3. Freedman, Lawrence, *Viitorul Războiului*, Editura Litera, București,2019;
4. Hayden,Michael, *Pe muchie de cuțit. Serviciile Secrete Americane în EpocaTerorii*, Editura Meteor Publishing, București, 2018;
5. Kissinger, Henry, *Diplomația*, Editura ALL, București,2018;
6. Kissinger, Henry, *Ordinea Mondială*, Editura RAO, București,2020.
7. Maior, George, *Noul Aliat. Regândirea Politicii de Apărare a României laÎnceputul Secolului XXI*, Editura RAO, București,2009;
8. Maior, George, *Spionii. Cine sunt, ce fac. O incursiune în spionajul contemporan*,Editura RAO, București;
9. Mishal, Nissim, Zohar, Michael – Bar, *Mossad. Istoria Sângeroasa a SpionajuluiIsraelian*, Editura Litera, București, 2019;
10. Montefiore, Simon – Sebag, *Discursuri Care au Schimbat Lumea*, Editura TREI, București,2015;
11. Montefiore, Simon – Sebag, *Titani ai Istoriei. Giganții care ne – au modelatlumea*, Editura Litera, București, 2020;

12. Păun, Ludovic, *Bioterorismul și Armele Biologice*, Editura Amaltea, București,2003;
13. Sixsmith, Martin, Rusia. *Un mileniu de istorie*, Editura Humanitas, București,2016;
14. Solomovici, Teșu, *Războaiele Çtiute și Neștiute ale Mossad – ului*, Editura Teșu,București, 2011;
15. Thomas, Gordon, *Dușmani Vechi, Amenințări Noi*, Editura Corint, București,2020;

Surse WEB:

1. ****Hiroshima and Nagasaki: 75th anniversary of atomic bombings*, în https://www.bbc.com/news/in-pictures-53648572;
2. Iosif, Anamaria, *Efectele pe termen lung ale atacului atomic de laHiroshima şi Nagasaki*, în https://www.descopera.ro/istorie/15822607efectele-pe-termen-lung- ale- atacului-atomic-de-la-hiroshima-sinagasaki;
3. ***The Rosenberg Trial, în https://www.atomicheritage.org/history/rosenberg-trial;
4. ***Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), în https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text;
5. ****Tratatul de Neproliferare Nucleară*, în https://www.mae.ro/node/2015;